

Marijan SIVRIĆ

OPORUKE BISKUPA TREBINJSKO-MRKANSKE BISKUPIJE OD 14. DO 18. STOLJEĆA

U ovom članku autor donosi prikaz oporuka trebinjsko-mrkanskih biskupa u razdoblju od 14. do 18. stoljeća. Oporuke se nalaze u fondu Javnog notarijata u seriji “Testamenta notaria”. Ukupno je sačuvano deset oporuka. Najstarija je iz 1326., a najmlađa iz 1759. godine. Oporuke sadrže oporučne legat biskupa kao testatora. One pružaju i druge relevantne podatke, ne samo za povijest biskupa i dotične biskupije, već i za drugu tematiku.

Ključne riječi: Biskupija Trebinjsko-mrkanska, biskupi, oporuke, legati.

U časopisu “Hercegovina” 1995. pisao sam o oporukama svećenika Trebinjsko-mrkanske biskupije.¹ Ovoga puta bit će riječi o oporukama biskupa spomenute biskupije u razdoblju od 14. do 18. stoljeća. Nalazimo ih, kao i one svećenika TMB, u fondu Javnog notarijata u seriji “Testamenta notaria”, iz razdoblja Dubrovačke Republike, sada u Državnom arhivu u Dubrovniku. Praksa je bila u dubrovačkoj sredini da i biskupi, kao i ostali građani, za života ostave pisanu ili, u iznimnim okolnostima neposredne smrtne opasnosti, usmenu oporuku. Od deset sačuvanih i poznatih nam oporuka trebinjsko-mrkanskih biskupa osam je pisanih i dvije usmene oporuke: biskupa Savina iz 1648. (1662.) i biskupa Antuna Righija iz 1731. Oporuke vremenski sežu, kako je ranije istaknuto, od 14. do 18. stoljeća. Najstarija je oporuka biskupa Nikole iz 1326. godine.

U ovom prilogu uz osnovne podatke o biskupima, kao testatorima, donosimo opis i kratki sadržaj oporuka, kao posljednje volje oporučitelja.

---

¹ M. SIVRIĆ, “Oporuke svećenika Trebinjsko-mrkanske biskupije”, Hercegovina, br. 1, NS, Mostar, 1995., str. 129.-152.

Prikaz oporuka donosimo kronološkim redom njihova nastanka i proglašenja valjanim. Naglasimo i to da se biskupi ove biskupije u raznim razdobljima različito tituliraju, i to kao: trebinjski, mrkanski, trebinjsko-mrkanski, mrkansko-trebinjski. Uvjetovali su to ne samo crkvene okolnosti već i političke prilike.

1. Oporuka biskupa Nikole iz 1326. godine

Biskupovanje biskupa Nikole Farlati je smjestio između 1322. i 1326. godine, te da je te godine i umro.² Nekrologij Dubrovačke franjevačke provincije njegovu smrt bilježi 1326. godine.³ Oporuka trebinjsko-mrkanskog biskupa Nikole je primjer iznimno kratke oporuke od samo deset redaka teksta. Napisan je 13. svibnja 1326. godine. U naslovu proglašenja čitamo ovo: "T(estamentum) f(r)a(t)r(i)s Nicolai Epi(scop)i Tribunii".⁴ U uvodnom dijelu oporuke veli se da je i mrkanski biskup, te da je redovnik Male Braće: "Frater Nicolaus de Ordine Minorum Divina Sancta Providentia et Ap(osto)lica gr(at)ia ep(isco)p(us) Tribunii atque Mercane".

2. Oporuka biskupa Ratka iz 1397. godine

Trebinjsko-mrkanski biskup Ratko je jedna osobito zanimljiva i svestrana osoba.

Bio je najprije svećenik, potom dubrovački kanonik, biskup trebinjski i mrkanski, kancelar Kancelarije stonskog kneza, kapelan i protovestijar bosanskog kralja Tvrtka. Biskup Ratko nije nepoznat u dosadašnjoj crkvenoj⁵ i svjetovnoj⁶ znanstvenoj literaturi. U naslovu oporuke zapisano je samo: "Test(amentu)m D(omi)ni Ratichi Ep(iscop)i".⁷ Oporuka je datirana 27. rujna i proglašena 8. listopada 1397. godine,⁸ što znači da je biskup

---

² D. FARLATUS, *Illiricum Sacrum*, VI, Venetiis, MCCC, str. 293.-294.; B. PANDŽIĆ, *De Dioecesi tribuniensi et mercanensi*, Studia Antoniana, 12, Romae, 1959., str. 85.

³ *Nekrologij Provincije sv. Jeronima u Dalmaciji i Istri* (Pripremili: fra J. Sopta i fra S. Škunca), Dubrovnik, 2006. str. 144.

⁴ DAD, Sig. 12, ser. 1, No 2, f. 56.

⁵ D. FARLATUS, *Illyricum Sacru*, VI, str. 288., 296.; B. PANDŽIĆ, *De Dioecesi tribuniensi et mercanensi*, str. 87.

⁶ Đ. Tošić, "Dubrovački previter Ratko, stonski kancelar, kapelan i protovestijar kralja Tvrtka I. i trebinjsko-mrkanski biskup", *Godišnjak, DIBiH, XXVIII-XXX, 1977.-1979.*, str. 39.-58.

⁷ DAD, Sig. 12, ser. 1, No 8, f. 107-108.

⁸ DAD, Sig. 12, ser. 1, No 8, f. 107-108.

Ratko preminuo između ta dva spomenuta datuma. Oporuku je pisao kao biskup (*Io episcopo Ratcho...*), kako sam veli u oporučnoj izjavi. Legat desetinu i prvinu (*per decime e primitie*) biskup Ratko namijenio je Prvostolnici – sv. Mariji u Dubrovniku. Svojim epitropima je zapovjedio da njegovu kuću (za stanovanje) i pomoćne kućice unutar Grada, te neke terene (parcele) i pokućstvo prodaju, pa od tog utrška podmire dugovanja prema osobama koje on u oporuci navodi. Tako je zapovjedio da Ratku Veloieviću daju 24 perpera, kao naknadu za neku trgovačku robu. Drugom povjeriocu – Nikši Mercinoviću trebalo je dati, za neku srebrninu, 20 perpera, a Nikši Radoslaviću osam perpera, također za neke stvari koje mu je ranije ustupio. Pribuši, nećakinji Obrada Reguta (Hrguta),⁹ ostavlja na dar jedan perper, te za neku odjeću 60 perpera. Bogni, vjerojatno biskupovoj nećakinji, ostavlja legat od 30 perpera za kupnju haljine. Petruši Đivotinoj (Ivanovoj) namjenjuje na dar legat od deset perpera. Za podmirenje nekih svojih troškova biskup Ratko je rezervirao 40 perpera. Preostali dio novčanog iznosa zapovjedio je da se ustupi Vlahoti Radovanovom. Još jedan, i to ponajveći legat od 80 perpera, ostavio je redovniku Alexiu iz Dubrovnika. Taj bi mu iznos uručili epitropi – izvršitelji njegove oporuke. Istom redovniku – Alexiu, svome rođaku, oporučuje daljnih 40 perpera za nabavu jednog para redovničke odjeće.

Njegove knjige, s naglaskom na brevijar, biskup je zapovjedio da se prodaju s ostalim pokućstvom, kako je već ranije naglasio. Propovjednicima za opsluživanje svetih Misa u njegovoj kapeli, godinu dana poslije njegove smrti, a zatim i trajno, ostavio je legat od 50 perpera. Bratovštini svećenika (S. Pietro di Cathedra) za mise i nepredvidive potrebe daruje deset perpera. Malobraćanima u Dubrovniku, također, za mise ostavlja daljnih deset perpera.

Biskup Ratko se pobrinuo i za neke humanitarne legate. Tako je jednoj ostarjeloj ženi – Stanuši, vjerojatno svojoj služavki, ostavio svakogodišnji iznos do kraja njezina života. Katarini, ženi Milka Voletića za kupnju prstena, kao znak ljubavi, daruje 20 perpera. Svećeniku don Petru, sinu Nike de Bielle ostavlja legat od pet perpera.

Na kraju oporučitelj zapovijeda da se sve preostalo proda, kako nekretnine tako i pokretne stvari, pod arbitražom izvršitelja njegove oporuke. Taj bi eventualni iznos izvršitelji namijenili za dušu njegovu. Za izvršitelje

---

⁹ O Obradu Regutu (Hrgutu): M. SIVRIĆ, Nešto o obitelji Radulinović: prilog poznavanju starih stolačkih rodova, Humski zbornik, 4, Stolac-Zagreb, 1999., str. 137.-151.

oporuke biskup Ratko imenovao je – redovnika Alexia, svog rođaka, Obrada Reguta, Nikšu Mercinovića i Radivoja Medanića. Njima je, naknadno, pridodao i svećenika don Đuru.

3. Oporuka biskupa Mihaila iz 1464. godine

Dubrovački Senat izabrao ga je za trebinjskog biskupa 30. prosinca 1435. Izboru se protivio dubrovački nadbiskup. Bullom Pape Eugena IV. od 13. kolovoza 1436. imenovan je biskupom trebinjsko-mrkanskim.¹⁰ U svojoj oporuci, titulira se kao mrkanski biskup. Oporuku je sastavio 22. veljače, a bila je proglašena 2. ožujka iste 1464. godine.¹¹ Po svome obimu oporuka je srednje veličine, u prijepisu u kodeksu pisana je lijepo izvedenom gotičkom minuskulom.

Na prvom mjestu biskup Mihailo je ostavio legat “per decime e primicie” od 10 perpera crkvi sv. Marije Velike u Dubrovniku. Bratovštini svećenika (*Confraternita sacerdoti s. Petri*) ostavlja isti iznos od deset perpera. Leproznim siromasima (*alli poveri leprosi*) u Sv. Lazaru, također, namjenjuje deset perpera. Jednom svećeniku koji bi izgovarao svakogodišnje mise ostavio je legat od 20 perpera.

Neputi Katarini, kćeri njegove sestre Maruše, ostavlja posjede na Lopudu (*de Isola di Mezzo*) sa svim prinalležnostima oko spomenutih posjeda. Stanisavi, svojoj služavki, koja se nalazi u njegovoj kući s Marušom njegovom sestrom, ostavlja 20 perpera za plaću i za ljubav Boga. Tomasini, kćeri Novaka Đuričića (*Giuricich*), svog neputa, daruje 50 perpera za njezinu udaju. Stanuli, majci Novakovoj, a svojoj sestri, daruje deset perpera. Mihu Palatinu iz Kotora, sinu Katarine, njegove nepute, kćeri sestre mu Maruše, ostavlja deset perpera. Jednu pelerinu (*gonella*) i još šest dukata. Katarininu mužu Bogišku ostavlja dvije perpere. Svome neputu Novaku u znak ljubavi daruje 50 perpera, te svoje posjede na otoku Šipanu sa svim računima i prinalležnostima (interesima).

Pavi Jurinom, svome kmetu s otoka Lopuda, ostavlja tri perpera za kupnju jedne “schiavine” (*ogrtača od raše*). Potom je testator zapovjedio da Givoje (*Ivan*) Radivojev i njegova žena ne mogu biti tjerani, za njihova života, s njegovih posjeda na Lopudu. Na kraju je obdario i

---

¹⁰ D. FARLATUS, *Illirycum Sacrum*, str. 297.-298.; B. PANDŽIĆ, *De Diocesi tribuniensi et mercanensi*, str. 89.

¹¹ “Testamentum Reverendi(ssimi) i(n) Xr(ist)o Michaelis Ep(iscop)i Merchane”. (DAD, Sig. 12, ser. 1, No 18, f. 78.-79.).

dvojicu svećenika: don Nikoli Copi (*Zoppa*) ostavlja deset perpera za izgovor gregorijanskih misa, te don Marku Bogosaliću, kapelanu na Lopudu, u znak ljubavi ostavlja također deset perpera.

Potom je testator odredio da se novac za distribuciju po testamentu osigura iz dote njegove majke i dote njegove sestre Maruše, kao i od novca kojeg ima i koji se nalazi u Općinskoj blagajni (*in Camara del Comun*).

Za izvršitelje oporuke biskup Mihailo odredio je Božu (Natale), svog neputa i Katarinu, kćer svoje sestre Maruše. Oporuku je pisao poznati dubrovački notat ser Bartolomej Sfondrati, rodnom iz Cremona.¹² Nakon što je oporuka pročitana od dvojice konzula za civilne parnice i sudaca, a koja je bila opremljena svim potrebnim klauzulama i žigom, te potpisana od svjedoka, njezinim sadržajem, salušavši ga, bili su zadovoljni - Stanula, sestra testatora (biskupa) i Novko Đuričić (Giuricich), njezin sin i nasljednik. Potom je oporuka, kao autentična, bila potvrđena od spomenutih konzula i sudaca.

4. Oporuke Đure Kružića (Georgio de Cruce), benediktinca-cistercita, opata i trebinjsko-mrkanskog biskupa

Đuro Kružić (*de Cruce*)¹³ potječe iz dubrovačke vlastelinske obitelji. Bio je svećenik – redovnik. Pripadao je Redu sv. Benedikta, strožoj reformiranoj grani cistercita u Ugarskoj. Imao je i titulu opata. Biskupovao je na stolici Trebinjsko-mrkanske biskupije. Dubrovački Senat ga je izabrao za biskupa Trebinjsko-mrkanske biskupije 1. prosinca 1492. g. Tog dana, na zasjedanju Senata, odlučeno je da se izvrši izbor biskupa mrkanskog i trebinjskog umjesto sada umrlog biskupa Donata. Tom prilikom vijećnici su birali biskupa između trojice predloženih, među kojima su bili: “R. D. Georgius di Croxe, frater Paulus Ord(in)is p(rae)dicatoris i D(ominus) Bonichus Martini di Bonis”.¹⁴ Za Kružića (*Georgio di Croxe*) glasovalo je 28 “pro” i 18 “contra”. Domino Bonichus Martini di Bonis imao je skor

---

¹² “Scriptu(m) manu S(er) Bartholomei de Sfondratis de Cremona notarii Co(mun)is Ragusii et repertum fuit i(n) manibus d(i)c(t)i S(er) Bartholomei post morte(m) test(ato)ris.”

¹³ Njegovo se prezime na latinskom i talijanskom različito ispisuje: Cruce (u oporuci), Crucius, della Croce, de Croxis). Najučestalije je Cruce. U hrvatskom jeziku se različito transkribira. B. Pandžić donosi ga u obliku – Kružić. (B. PANDŽIĆ, *De diocesi tribuniensi et mercanensi*, str. 91.-92.); Vidi: D. FARLATUS, *Illyricum Sacrum*, VI, str. 301.-303.

¹⁴ “Electio Episcopi Mercanensis et Tribuniensis a loco R(everen)di(ssimi) D(omi)ni Donati defuncti hodie.” (Sig. 3, ser. 1, No 27, f. 9’).

od 28 “pro” i 21 “contra”. Za fra Paulusa, dominikanca, nije glasovano, iz nepoznatih razloga, ni “za” niti “protiv”. Istom prilikom odlučeno je i da se izvrši izbor posebnog mrkanskog biskupa s 35 glasova “pro” i 21 “contra”.¹⁵ Dana 3. prosinca 1492. ponovo se raspravljalo, temeljem uputa iz Rima, o izboru mrkanskog biskupa. Izbor nije izvršen, ali su postavljeni određeni uvjeti: da ta osoba bude svjetovni svećenik, bespriječna ugleda, usto da je iz dubrovačkog distrikta, te da mora stalno prebivati u određenom mjestu svog episkopata, pod prijetnjom trogodišnjeg zatvora.¹⁶ Istog dan Senat je izabrao vikara dubrovačkog nadbiskupa, umjesto umrlog Donata, biskupa mrkanskog.¹⁷ To znači da je Donat istodobno bio i vikar dubrovačkog nadbiskupa. Poslije izbornih peripetija, nastalih zbog namjera Sv. Stolice da razdjeli biskupiju na dvije (Trebinje, Mrkan), konačno je Kružić postao trebinjsko-mrkanski biskup.¹⁸ Tako se on i titulira u više akata u “Diversa notaria”, iniciranih iz nadbiskupske kancelarije u Dubrovniku, u kojima se redovito “Georgius de Cruce” navodi kao “episcopus tribuniensis et mercanensis” 26. i 29. listopada, te 6. studenog 1498., kao “episcopus mercanensis et tribuniensis”.¹⁹ U jednom prijepisu papinske bule o oprost (*bullae sive dispensatio*) titulira se, također, kao “episcopus tribuniensis et mercanensis”. Riječ je o bulli pape Alexandra VI. od 19. srpnja 1493. u kojoj ga imenuje “abbatem Monasterii S. Petri fructuaren, Ordinis Sancti Benedicti de quinque ecclesiis”²⁰ dioecesis”.²¹

Zanimljivo je napomenuti da Georgio de Cruce, trebinjsko-mrkanski biskup, ima dvije oporuke, pisane u različito vrijeme i zbog različitih pobuda. Starija je iz godine 1470., a druga iz 1501. s dva dodatka.

a. Prva oporuka magistra Georgio de Croxis iz 1470.

Prva oporuka pisana je u Dubrovniku 10. lipnja 1470. godine. U oporučnoj izjavi titulira se: “Ego Mag(iste)r Georgius de Croxis”. Ovu oporuku deponirao je u Javnom notarijatu u Dubrovniku, znatno kasnije,

---

¹⁵ “Prima pars est de liberando p. eletio(n)e epi(scopi) Mercanensis” (Sig. 3, ser. 1, No 27, f. 9’).

¹⁶ Sig. 3, sr. 1, No 27, f. 10.

¹⁷ “... p. vicario archiepi(scopi) loco olim d(omi)ni Donati epi(scopi) mercanensem defu(n)cti, domini Matheu(m) de Ragusis...” (Sig. 3, sr. 1, No 27, f. 10).

¹⁸ B. PANDŽIĆ, *De dioecesi tribuniensi et mercanensi*, str. 91.-92.

¹⁹ Sig. 9, ser. 1, No 78, f. 2-4.

²⁰ Riječ je o “petocrkovlju” u Pečuhu (Pech) u Mađarskoj.

²¹ Sig. 9, ser. 1, No 78, f. 4 (a tergo); B. PANDŽIĆ, *De dioecesi tribuniensi et mercanensi*, str. 92.

21. veljače 1498. godine.²² U naslovu oporuke stoji: “Te(stamentum) mag(ist)ri Georgi de Croxis”. U zapisniku deponiranja i registracije u Notarijatu stoji ovaj zapis: “Hoc est testamentum R(everen)di(ssimi) d(omi)ni Georgii de Croxis ad presens dignissimi ep(iscop)i Tribuniensis et Mercanensis. Quod testamentum ip(s)i d(ict)us Gregorius c(on)didit et salvandum dedit in Notaria Co(mun)is Ragusii cu(m) aliis testamentis viveris du(m) esset secularis... quam iret in Hungaria(m) ubi subicat cellum religioni Monastice.” Iz gornjeg teksta vidljivo je da je oporuku pisao kao svjetovnjak, prije ulaska u red benediktinaca – cistercita, pri polasku u Ugarsku, gdje se i zareديو. Bila je to obveza svih novaka pri stupanju u benediktinski red, da se oslobode svojih ovozemaljskih dobara, koja im po bilo kojem osnovu pripadaju, a prema odredbama u Regulama sv. Benedikta. To su činili benediktinski novaci i u Dubrovniku, ukoliko su imali kakve nekretnine ili pokretna dobra. Činili su to i kandidati i drugih redova u Dubrovniku – dominikanci i franjevci. Oporuku je deponirao u Notarijatu 1498. kada je već bio trebinjsko-mrkanski biskup.

U oporučnoj izjavi testator je najprije preporučio dušu Bogu, a potom odredio više legata. Na prvom mjestu ostavio je desetine i prvine “Crkvi Premilostive i Blažene Majke Marije Velike” u Dubrovniku ostavljajući joj jedan perper. Također jedan perper ostavlja i Gospi od Milosrđa na Dančama. Ostavio je legate i dubrovačkim samostanima - franjevačkom pet i dominikanskom tri perpera. Konventu sv. Frane “in Daxa” ostavlja tri perpera. Konventu sv. Dominika u Sv. Križu “in Grivosio” ostavlja isti iznos od tri perpera. Ženskom samostanu benediktinki u sv. Šimunu ostavlja legat od deset perpera, s tim da se redovnice godišnje pomole za njega.

Svoja dobra – pokretna i nepokretna, a koja ima i njima raspolaže, i koja na bilo koji način može posjedovati, ostavlja svom bratu Marinu i Dragoju, svome neputu, što bi njih dvojica međusobno podijeli, u podjednakim dijelovima. Svojoj majci, za njezina života, ostavlja plodove svojih nekretnina na uživanje. Svojoj sestri Dekuši, dok bude živa, namjenjuje po šest perpera godišnje.

Svoje knjige “in Astrologia”, sve njih, ostavlja svojim učenicima (*discipulos meos*) to jest: “Theodoro Prodanello, Marino Gradio, Bartholomeo de Bona et Martino de Gozis”, te da to podjednako podijele (*equaliter dividant*). Znanstvene knjige (*scientiis libros*), sve njih, ostavlja onom svom neputu koji bi pošao u gimnaziju u Italiju, gdje bi se zareديو (?)

---

²² Ovu oporuku spominje D. FARLATUS, *Illyricum Sacrum*, str. 300., te B. PANDŽIĆ, *De dioecesi tribuniensi et mercanensi*, str. 91. To je godina registracije oporuke u Notarijatu, a sastavljena je 1470.

i tamo ostao najmanje do tridesete godine, a za to bi od prodaje dobara osigurao dotu za njegovo uzdržavanje.

Za izvršitelje (epitrope) svoje oporuke postavio je svoju majku, svog brata Marina, Ivana de Martinuxis (*Martinusi*) i Nikolu Prodanellis.

Oporuka završava preporukama: “In manus tua Domine comendo Spiritum, spiritum meum. In manus tuas Domine comendo spiritum meum”, i na kraju zabrana: “Hoc autem testamentum nullo testimonio rumpi possit.”

b. Druga oporuka biskupa Kružića (Georgio de Cruce)

Oporuku je ostavio kao biskup Trebinjsko-mrkanske biskupije.²³ Sadrži glavni dio napisan 1501., te dva dodatka (adicije), prvi iz 1505. i drugi od 20. listopada 1511. godine. Oporuka je registrirana u Notrijatu 18., a proglašena 21. studenog 1513. godine. Proizlazi da je biskup Kružić preminuo između ta dva navedena datuma. Sahranjen je u kapeli Crkve sv. Šimuna, na dan promulgacije oporuke tj. 21. studenog 1513. To saznajemo iz zapisnika proglašenja oporuke, kao i to da je bio vlastelin i veoma učen.²⁴

Oporuku je, prethodno, vlastoručno napisao biskup Kružić. Prijepis u “Testamenta notaria” u Javnom notarijatu napisan je ujednačenim i fino oblikovanim minuskulnim pismom na osamnaest stranica većeg formata. Uprava zbog svoje obimnosti i raznolikog sadržaja oporuka biskupa Kružića zaslužuje poseban osvrt. Ovom prigodom zadržat ćemo se na dijelu oporuke koji se odnosi na crkvene i humanitarne legate, te poneke drugih oporučnih nakana.

Nakon obimnijeg uvoda (*arenge*) biskup Kružić prelazi na brojne legate ostavljene crkvama, samostanima, crkvenim bratovštinama, humanitarnim udrugama, svećenicima i redovnicima, a potom i drugim pojedincima. Na prvom mjestu, kako je i uobičajeno, ostavio je “pro decimis et primitiis” Presvetoj Mariji, katedralnoj crkvi u Dubrovniku, sedam i crkvi sv. Marije “in Suburbio ad Danzas” tri perpera. Odredio je i niz drugih crkvenih i pobožnih legata. Samostanu benediktinaca na Lokrumu namijenio je legat od deset perpera, redovnicima Opatije na otoku Mljetu također deset perpera, a redovnicima benediktinske Opatije sv. Jakova u

---

²³ “Te(stamentum) R(everen)d(issimi) D(omi)ni Georgii de Cruce Ep(iscop)i mercanensi et trib(un)iensis”. (DAD, Sig. 12, ser. 1, No 31, f. 84).

²⁴ “Hoc est testamentum olim R(everen)d(issimi) D(omi)ni Georgii de Cruce nobilis civis Ragusini episcopi Mercanensis et tribuniensis viri doctrina et religione ornatissimi hodie defuncti et sepulti in capella qua(m) (con)strexit vineus in eccl(es)ia S(an)cti Simeonis”. (DAD, Sig. 12, ser. 1, No 31. f. 84).

Višnjici ostavlja pet perpera, koliko i redovnicima na otoku Sv. Andrije. Samostanu “vel Assisterio” sv. Marije “in Castello”, Samostanu sv. Andrije “in Civitate”, samostanu sv. Marka i samostanu sv. Tome, sve redom ženskim benediktinskim samostanima, svakome od njih ostavio je po deset perpera.

Legatima od po 10 perpera obdario je i druge samostane u Gradu i izvan Grada na teritoriju Republike: samostan sv. Dominika “in Civitate”, samostan sv. Frane, dominikanski samostan sv. Križa “in Gravosio”, franjevački samostan na otočiću Daksi, konvent “Serafica” u Stonu, franjevačke u Slanom i Ombli, dominikanski i franjevački na otoku Lopudu, te franjevačke samostane u Konavlima (Pridvorje i Cavtat). Podjednak iznos od 10 perpera oporučio je i samostanima sv. Klare i samostanu sv. Mihajla, te novom konventu redovnica u Sv. Petru, također, deset perpera. Legate od po tri groša namijenio je redovnicama dominikankama i franjevkama u Dubrovniku. Biskup Kružić je obdario i neke crkvene bratovštine. Tako je Bratovštini svećenika (*Fraternitati maiori d(omi)nos p(res)biteros*) odredio je legat od 20 perpera, a Bratovštini sv. Ivana “in Pustierna”, namijenio je deset perpera.

Od humanitarnih legata valja spomenuti onaj od deset perpera ostavljen leproznima “in Suburbio Ploze habitantibus”. Izbjeglicama i siromasima u Dubrovniku, kao i Ospidalu, namijenio je legate od po deset perpera, za raspodjelu prema njihovim potrebama. Bliski ovima su i legati od dvadeset perpera, ostavljeni uglednim gospođama (*vladikama*), kao i onim ženama “populanis conditionis” (*građankama*) od deset perpera, koje bi njegovi epitropi po svom nahodanju i uvidu raspodjeljivali.

Biskup Kružić je odredio i još neke pobožne legate. Jedan legat ostavio je dubrovačkim svećenicima za izgovor pogrebnih misa. Svećeniku, koji bude kapelan u samostanu sv. Šimuna, ostavio je pet perpera za trideset gregorijanskih misa. Dvojici uglednih svjetovnih svećenika, koji bi u Rimu rekli nekoliko misa za oprost grijeha, ostavio je legat od 22 dukata. Legat od 50 dukata namijenio je nekom poniznom i pobožnom svećeniku koji bi se uputio na hodočašće u Jeruzalem.

Legatom se oporučno biskup Kružić sjetio i svog episkopata (biskupije), kako kaže – ne zbog dužnosti (*no(n) ex debito*), već iz ljubavi (*sed ex amoris*) ostavljajući joj svoj posjedić s kućom, u predgrađu Ploče (*possessu(m)culum cu(m) domo in Suburbio Plocensi*), kupljen od Matea “araneo” za 255 dukata (*contentam quam a felicis memoriae Matheo araneo ducentis et qinquagintaquinque ducatis*).²⁵

---

²⁵ Moguće je pretpostaviti da se radi o “bastardnoj” lozi Crijevića, sudeći po simbolu u njihovom obiteljskom grbu – pauku (*aranea, ae, f.*).

Legatom je obdario i svoju neputu Nikoletu, redovnicu u samostanu sv. Šimuna, s deset perpera svake godine do njezine smrti. Nakon njezine smrti taj isti iznos ostavlja trajno – za sva vremena, redovnicama spomenutog samostana, te da ih opatice međusobno podjeli moleći se, zauzvrat, za dušu njegovu.

Zanimljiva je odluka biskupa Kružića o univerzalnom nasljedniku njegovih dobara, želeći za života to razriješiti, kako njegova oporuka ne bi bila podložna nesporazumima. Za to je imenovao konvent samostana sv. Šimuna (*facio Conventu(m) Monasterii S(an)cti Simo(n)is heredem meu(m) generalem et particulritem o(mn)ium bonos meos que ad me quocumq(ue) iure vel iam p(o)tuerit vel hac p(er)tinebunt legatos et dimissoriis...*).

Za izvršitelja oporuke povjerenje je dao samostanu sv. Šimuna, odnosno opatici (*Item postremo instituo epitropos meos venerabilem d. M. abbatissam conventus S(an)cti Simeonis*), te sacristi don Marinu i još nekolicini osoba.

Pri pisanju oporuke biskup Kružić se prisjetio i nekih drugi crkvenih potreba. Tako je ostavio jedan legat za izradu velike oltarske pale za crkvu redovnica u samostanu sv. Šimuna u Dubrovniku, tamo gdje je poželio da budu položeni i njegovi zemni ostatci. Izvršitelji Kružićeve oporuke – Carlo Pauli de Poza, Nicolino Ors. de Menze, Paulo Hie. de Gradis i Drago And. de Cruce (Kružić), biskupov srodnik (neput), zaključili su ugovor, po oporučnoj odluci biskupa Kružića, sa slikarom Nikolom Božidarevićem o izradi velike oltarske pale. Ugovor je zaključen 7. travnja 1514., godinu dana nakon biskupove smrti. Posljednja isplata slikaru Nikoli Božidareviću izvršena je 28. siječnja 1515. Značilo bi to da je slikar Božidarević valjano i na vrijeme izvršio ugovorom preuzetu obvezu.²⁶

Zanimljiva je odredba biskupa Kružića o osobnoj knjižnici koju je, kako kaže, dugo vremena i osobitom pažnjom stvarao. Za nju veli da može egzistirati u dva samostana u Gradu – dominikanskom i franjevačkom, u jednakim dijelovima, a za uređenje, opremu i smještaj ostavio je i legat. Neki tragovi Kružićeve ostavštine naziru se i danas u Dominikanskom samostanu u Dubrovniku. Između ostalog tu je i stara Regula sv. Benedikta iz 13. stoljeća, sada u stalnoj samostanskoj muzejskoj postavci, za koju bi se moglo pretpostaviti da je pripadala Kružićevoj biblioteci o kojoj govori u svojoj oporuci.²⁷

---

²⁶ DAD, Sig. 9, ser. 1, No 91, 135-135; V. KORAĆ – V. ĐURIĆ, Dubrovačka slikarska škola, knj. II., str. 62.-63.

²⁷ O ovoj Reguli sv. Benedikta: Th. KAEPPELO O. P. et H. V. SHOONER O. P., Les manuscrits medievau(x) de Saint-Dominique de Dubrovnik, Catalogue sommaire, Cod. 80, str. 96.-97.

To isto vrijedi i za Bibliju, pisanu karolinom (*scripta carolina*) iz 11. stoljeća, za koju se pretpostavlja da je ugarske provenijencije, gdje je Kružić, kao ciscercit, pripadao nekoj od tamošnjih opatija na području Ugarske. Spominje se kao “*abbas pilisaensis*”, vjerojatno u Ugarskoj, a spominje se, kao što je već navedeno, i kao “*abbas S. Petri*”, u “*petocrkovlju*” u Ugarskoj.

Vidljivo je iz izloženog da je oporuka biskupa Kružića prebogata legatima, raznovrsnim po svojoj namjeni. Tu su mnogobrojni legati crkvama i samostanima. Najviše je onih ostavljenih benediktinskim samostanima, osobito ženskim u Gradu, među kojima prednjači samostan sv. Šimuna u kojem je našao svoje vječno počivalište. Obdario je i druge redovničke zajednice – dominikance i franjevence, zatim svoje učenike i klerike. Ostavio je više humanitarnih legata za siromašne, bolesne i nezbrinute, te za hodočašća u Rim i Jeruzalem. Nije zaboravio ni svoje “*villane*” – kmetove na svojim posjedima, kao i poslugu. Obdario je i svoje najbliže – svoju majku, brata Marina, nepute fra Stjepana, dominikanca, i Dragoja “*de Croce*”, također rođaka, kojeg spominje u viša navrata. Sve ono što je navedeno, samo je dio njegovih oporučnih legata. Spomenimo i to da je na dan proglašenja oporuke biskupa Kružića, 21. veljače 1513., dubrovački Senat inicirao izbor njegovog nasljednika na stolici Trebinjsko-mrkanske biskupije, u osobi fra Augustina Nale – Nalješković.²⁸

5. Oporuka biskupa Šimuna Menčetića iz 1559. godine

Biskup Šimun Menčetić potječe iz dubrovačke vlastelinske obitelji. Svoju oporuku napisao je 20., a proglašena je 29. studenog 1559. godine. I on se prezentira kao mrkanski biskup.²⁹ To znači da je biskup Menčetić umro između dva navedena datuma (20. i 29. XI.) 1559.³⁰ Oporučno je ostavio legatice od po šest groša za tri uobičajeno legirane dubrovačke crkve – sv. Mariju (katedralu), zbornu crkvu sv. Vlaha i crkvu sv. Marije od Milosti na Dančama. Po 400 groša namijenio je svojim bratićima – Ivanu, Luki i trećem nejasnog imena. Za izvršitelje oporuke nominirao je Nikolu S. Gozze i trojicu svojih bratića, sinove brata mu Đure.

---

²⁸ DAD, Sig. 3, ser. 1, No 32, f. 293'-294.

²⁹ DAD, Sig. 12, ser. 1, No

³⁰ D. FARLATUS, *Illyricum Sacrum*, str. 308.; B. PANDŽIĆ, *De diocesi tribuniensi et mercanensi*, str. 95.

6. Oporuka biskupa Tome Natalića Budislavića iz 1606/8. godine

Oporuka trebinjsko-mrkanskog biskupa Tome Natalića Budislavića izazvala je veliku pozornost i zanimanje u znanstvenoj javnosti, kako crkvenoj tako isto i svjetovnoj.³¹ O biskupu Tomi Budislaviću postoji i literatura iz pera crkvenih³² i svjetovnih³³ pisaca. U pojedinim pitanjima bilo je i kontroverznih tumačenja. Posebno je intrigantan njegov legat za utemeljenje Zaklade "Collegium orthodoxum Budislavum" ili Budislavićevog "Pravovjernog zavoda", namijenjen za školovanje i izobrazbu svećenika za potrebe njegove Trebinjsko-mrkanske biskupije. Ostavimo to po strani, te se vratimo prikazu oporuke.

Oporuka biskupa Tome Natalića Budislavića nesumnjivo spada u red obimnijih koje uopće nalazimo u prijepisu u kodeksima dubrovačkog Javnog notarijata.³⁴ Oporuka ima ukupno 22 stranice teksta na listovima pergamene većeg formata. Pored osnovnog teksta glavne oporuke (osam stranica) ima i tri dodatka (additio). Osnovni tekst datiran je 1. siječnja 1606. Prva adicija (stranica i pol) datirana je u Rimu 1. svibnja 1606. Druga adicija (stranica i pol) izravno nedatirana, svakako je napisana istoga dana kao i prva, što nije rijetkost u oporučnoj praksi. Treća adicija napisana je u Napulju i datirana 26. lipnja 1608. Proglašenje oporuke u Javnom notarijatu u Dubrovniku obavljeno je 15. ožujka 1610. godine.

---

³¹ Tomo Natali Budislavić je zanimljiva životnog puta. Bio je svestran i ambiciozan. U Italiji je završio studije teologije, filozofije i medicine. Bavio se liječničkim pozivom, pa je bio i službeni liječnik Dubrovačke Republike. U kasnijim godinama zaredio se za svećenika. Trebinjsko-mrkanskim biskupom postao je 1608. Boraveći u Poljskoj bio je izabran za kanonika krakovskog biskupa Petra Miškovskog, a bio je i njegov osobni liječnik. Liječio je i poljskog kralja Stjepana Bathorija i kraljicu Anu. Što više dobio je i poljsko plemstvo temeljem reda Stanislava Gomulinskog, krakovskog kanonika i kraljeva tajnika. Imao je kontakte i s poljskim kulturnim krugovima, posebno s Janom Kochanovskim, tada najpoznatijim poljskim pjesnikom.

³² D. FARLATUS, *Illiricum Sacrum*, str. 308.-309.; B. PANDŽIĆ, *De diocesi tribuniensi et mercanensi*, str. 35., 43., 49., 95.-97.; B. PANDŽIĆ, "Budislavićev kolegij u Dubrovniku", Hrvatski kalendar, XVI, Chicago, 1959., str. 123.-129.; R. PERIĆ, "Budislavićev pravovjerni zavod", Napredak HNK, G. 42, Sarajevo, 1994., str. 199.-215.

³³ M. REŠETAR, "Toma Natalić Budislavić i njegov 'Collegium Orthodoxum' u Dubrovniku", Rad, JAZU, knj. 206, Zagreb, 1915., str. 136.-141.; V. BAZALA, "Stric Grgur i nećak Toma Budislavić", Republika, X-1, sv. 2-3, Zagreb, 1954., str. 255.-259.

³⁴ "Test(mentu)m cum declarat(io)ne et tribus additionibus Rev(erendissi)mi D(octoris) Thome Natali Budislavi Ep(iscop)is Tribunien(sis) et Mercanen(sis) Neap(oli) defuncti". (DAD, Sig. 12, ser. 1, No 54, f. 72.-83.).

O oporuci biskupa Tome Budislavića pisalo se u više prilika u prošlim vremenima i novije doba. Posebno je veliko zanimanje izazvala treća adicija u kojoj ostavlja legat i utemeljuje kolegij pod nazivom “Collegium orthodoxum Budislavum”, namijenjen, kao što je ranije istaknuto, za školovanje i izobrazbu svećenika Trebinjsko-mrkanske biskupije.³⁵

Zanimljivo je što u svojoj izjavi (u upravnom govoru) biskup Budislavić veli: “*Io Thomaso di Vicenzo Natale Budislavich Bosnese gia da che e memoria...hora per la Dio gratia Raguseo nativo...*” Iz citiranog teksta saznajemo da mu je ocu bilo ime Vicenc, a djedu Natale (Božo), te se ponekad preziva i Natalić. Za sebe kaže da je Bosanac (*Bosnese*), svakako u povijesnom značenju, a da je sam – Božjom voljom – rođen kao Dubrovčanin. Iz oporuke saznajemo da je imao sestru Anicu, spominjući je u više navrata, kojoj ostavlja i dio svoje imovine.

Za univerzalnog nasljednika i izvršitelje svoje oporuke Budislavić je nominirao svog rektora (isusovačkog), tadašnjeg i budućeg, zatim biskupa Mrkana i Stona i svoga bliskog rođaka Božu Alegretija (*Natale di Alegretti*) i njegove nasljednike, te Bratovštinu svećenika (Confraternita sacerdoti S. Petri) i Bratovštinu sv. Roka u Dubrovniku. Posebno je zamolio dubrovačkog nadbiskupa da se uvijek zauzima oko realizacije njegove posljednje volje, uvijek kada bi se kakva zapreka pojavila.

Biskup Budislavić oporučno je ostavio više legata različite nakane. Na prvom mjestu, po prastarom dubrovačkom običaju, nadario je sa “per decime e primitie” tri uobičajene dubrovačke crkve – sv. Mariju Veliku sa tri perpera, te istim iznosom crkvu sv. Marije od Milosti na Dančama i zbornu crkvu sv. Vlaha u Dubrovniku. Crkvi u kojoj bude položeno njegovo tijelo namijenio je 300 perpera. Za sve to osigurao je novac koji se nalazi položen u Napulju, u iznosu većem od 6000 dukata s dobiti, te tisuću u Anconi. Da bi glavnici uvećao odlučio je da se njegova nepokretna dobra prodaju, ona izvan njegove kuće, smještena u Dubrovniku naspram crkve sv. Vlaha, te kuća s vrtom na Konavlu (*D' aquadotto*).

Jedan legat, što je već rečeno, namijenio je za školovanje i izobrazbu nadarenih bilo iz reda vlastele ili građana, a za potrebe Crkve u njegovoj prastaraj domovini,³⁶ koji bi se školovali u Rimu, Bologni, Padovi, Poljskoj ili nekom drugom poznatijem i uglednijem učilištu u Italiji, kamo bi

---

³⁵ R. PERIĆ, “Budislavićev Pravovjerni zavod”, str. 199.-215.

³⁶ “...di questa mia dolce e cara anticissima Patria mia p(er) amor di quale o solamente quella di Polonia ma vecchia et nova Roma ho cassato, e non solamente questa pocca facolta da insudare vultus ho guadagnato honorata...”

proveli pet godina na izučavanju eklesiologije, filozofije, medicine i prava. Toliko, na ovom mjestu, o ovoj oporuci.

7. Oporuka biskupa Savina iz 1648. godine

Pravo mu je ime Savinus Florianus, što neki pisci prevode kao Cvjetković.³⁷ Testamentarna izjava biskupa Savina,³⁸ kao jedan oblik oporučne odluke, napisana je na dvije stranice teksta, 20. srpnja 1648. u samostanu Male Braće u Dubrovniku. Kako se vidi iz naslova oporuke i njezina sadržaja vidljivo je da je biskup Savin redovnik franjevac, pripadnik Dubrovačke franjevačke provincije. To sam biskup ponavlja u svojoj oporučnoj izjavi: *“Io fra Savino dell’ordine di S. Francesco de minori osservanti di questa Provincia di Ragusa”*, a malo dalje da je i *“Vescovo di Mercana e di Tribunio”*. Oporuku je pisao u poodmakloj životnoj dobi, tjelesno iznemogao, ali duševno zdrav i bistrog uma, odlučio je ostaviti oporuku, kako poslije njegove smrti ne bi bilo nikakvih nesporazuma i nesloge.

U izjavi je naglasio da su sve stvari koje se nalaze u njegovoj kući, te njegove knjige, kao i sve ono što se nalazi u inventaru načinjenom nakon smrti njegova predšasnika na biskupskoj stolici, iz samostana sv. Frane, koje mu je bilo ustupljeno na uslugu za njegova života, te da to treba povratiti, prema sporazumu, spomenutom samostanu. Potom je zapovjedio da mimo stvari, knjiga, pokućstva i drugog, što pripada spomenutom samostanu i biskupiji, postoje i druge stvari. To je namještaj, te stolnjaci, prekrivači i druge pojedinosti, što je za njega pribavio njegov neput don Vicenc, što potanko zna i njegova sluškinja, koja služi u njegovoj kući. Neka stoga to za sebe uzme spomenuti don Vicenc, a za uzvrat neka se u svome samoprijegoru i molitvi prisjeti i duše njegove.

Za univerzalnog nasljednika biskup Savin odredio je R. D. Vicenca Vicenti *“mio diletissimo nipote”*, kako to testator veli u svojoj oporuci. Za izvršitelje svoje oporuke biskup Savin imenovao je Lucu di Michaelle de Bona i svog spomenutog neputa R. D. Vicenca.

---

³⁷ D. FARLATUS, *Illyricum Sacrum*, str. 315.; B. PANDŽIĆ, *De dioecesi tribuniensi et mercanensi* str. 97.-98.; O. Savin Flori (Cvjetković) iz Dubrovnika je franjevac Dubrovačke franjevačke provincije. Bio je generalni lektor, ex provincijal, trebinjsko-mrkanski biskup, umro je u Dubrovniku 24. XII. 1661. godine (*Nekrologij Provincije sv. Jeronima za Dalmaciju i Istru*, str. 372.).

³⁸ “Declarationes Reve(rendissi)mi D. Pater Pris Fr(atr)is Savini Episcopi Mercanensis et Tribuniensis”. (DAD, Sig. 12, ser. 1, No 66, f. 93.-93’.).

8. Oporuka biskupa Antuna Righija iz 1734. godine

Potječe iz dubrovačke vlastelinske obitelji.³⁹ Oporuka biskupa Antuna Righija⁴⁰ je primjer usmene oporuke (*testamentum nuncupativum*) sastavljene, putem svjedoka, nakon biskupove smrti. Napisana je 30. srpnja i proglašena 3. prosinca 1734. godine. Usmene izjave, na činu egzaminacije, dali su predstavnici Bratovštine svećenika (*Confraternita S. Petri in Catedra*): R. D. Marco Vlaichi i R. D. Marco Flori, 30. srpnja 1734. U više prilika vršena je egzaminacija (ispit svjedoka) – Marca Vlaichija i Marka Florija, i to 7. i 8. kolovoza i 26. studenog 1734.

Ponajviše je bilo riječi o biskupovom dijelu od pologa i kamatnjaku u banci u Rimu (*Monti a Roma*). Jedan dio, od tri perpera godišnje, odredio je “gratis” za Bratovštinu svećenika, dok preostali dio namjenjuje za slavljenje svetih Misa za dušu svoju i svojih najbližih. U izvršenju posljednje zapovijedi, oko govorenja svetih Misa, oporučitelj preferira svećenike iz kuće Righi.

Za izvršitelje svoje oporuke biskup Righi odredio je dubrovačkog nadbiskupa Volantija, te svećenike Ivana Angelija, Marca Vlaichija i Nikolu Dimitrija.

9. Oporuka biskupa Sigismunda Tudisića iz 1759./61. godine

Kao i većina trebinjsko-mrkanskih biskupa, tako i biskup Sigismund Tudisić potječe iz dubrovačke vlastelinske obitelji.⁴¹ Biskup Tudisić napisao je svoju oporuku 9. travnja 1759. u predgrađu Pile gdje je i obitavao.⁴² Proglašena je 16. lipnja 1761. godine. Biskup je u oporuci najprije preporučio svoju dušu Bogu stvoritelju i Blaženoj Djevici Mariji. Potom je ostavio legat “decime e primizie” od po jednog perpera trima crkvama u Dubrovniku – katedrali, sv. Vlahu i sv. Mariji na Dančama.

Svoje pokretne stvari, posebno zlatninu i srebrninu, te knjige i pokućstvo, odjeću i drugo što se nalazi u njegovoj kući na Šipanu, kao što su bačve i bačvice, razne sprave i alatke, te polovični udjeli s bratom Ivanom u

---

³⁹ B. PANDŽIĆ, *De dioecesi tribuniensi et mercanensi*, str. 99.

⁴⁰ “Testamentum nuncupativum Rev(reverendissimi)mi Antonii Righi Episcopi Tribunirsnsis et Mercanensis”. (DAD, Sig. 12, ser. 1, No 76, f. 99.-102.).

⁴¹ D. FARLATUS, *Illyricum Sacrum*, str. 317.; B. PANDŽIĆ, *De dioecesi tribuniensi et mercanensi*, str. 100.

⁴² “Testamentum Ill(ustrissimi)mi ac R(evrendissimi)mi D. D. Sigismundi Stephani de Tudisio Episcopi Mercanensis et Tribuniensis”. (DAD, Sig. 12, ser. 1, No 80, f. 15.-16.).

tijesku za vino i badnjima, tijesku za ulje i ostalom, zapovjedio je da se proda i razdjeli na četiri jednaka dijela. Jedan dio namijenio je don Josipu Pažinu,⁴³ za njegovu 23-godišnju službu, vjernost i osobitu odanost, naročito u njegovoj bolesti, s tim da se on moli za dušu njegovu. Drugu četvrt namijenio je Mandi, treću Mariji i četvrtu Anici, svojim aktualnim služavkama, također za njihovu vjernu službu i osobitu pažnju u njegovoj teškoj bolesti. I one bi se, za uzvrat, pomolile Bogu za dušu njegovu. Osim toga zapovjedio je još da im se dade, konto plaće za službu, od njegovih dobara, što bi učinili njegovi nasljednici. Posljednju polovinu od dijela zapovjedio je da se dade Anici "staroj", sadašnjoj njegovoj služavki, koja bi se po običaju s osobitom ljubavlju molila za njega i dušu njegovu. Zatim je izjavio da je ostavio spomenutoj Mandi, svojoj služavki, uz već spomenuti dio, a po nalogu njegovog osobnog pisma (isprave), sačinjenog od njega, iznos od stotinu dukata, koje je namijenio za isplatu službe trima služavkama: Mandi za plaću od lipnja 1758., te ostalo u jednakim dijelovima – služavki Mariji iz Orahova Dola, koja je došla u njegovu kuću uoči blagdana sv. Mihovila 1738., Mandi iz Dubrava koja je došla na službu u njegovu kuću uoči blagdana sv. Jurja 1747., te Anici iz Ravnog, koja je došla na službu uoči blagdana sv. Lovre 1750. godine.

Na kraju oporuke biskup Tudisić je obvezao don Josipa Pažina, biskupijskog svećenika, da prema knjizi računa razriješi neka njegova dugovanja i potraživanja.

Marijan SIVRIĆ

TESTAMENTE DER BISCHÖFE IN DER DIÖZESE TREBINJE-MRKAN VOM 14. BIS ZUM 18. JAHRHUNDERT

Zusammenfassung

In diesem Artikel erörtert der Verfasser die Darstellung von Testamenten der Bischöfe von Trebinje-Mrkan im Zeitraum vom 14. bis zum 18. Jahrhundert. Die Testamente befinden sich im Fonds des öffentlichen Notariats in der Serie "Testamenta notaria" im Staatsarchiv von Dubrovnik. Es sind insgesamt zehn Testamente aufbewahrt. Das älteste Testament

---

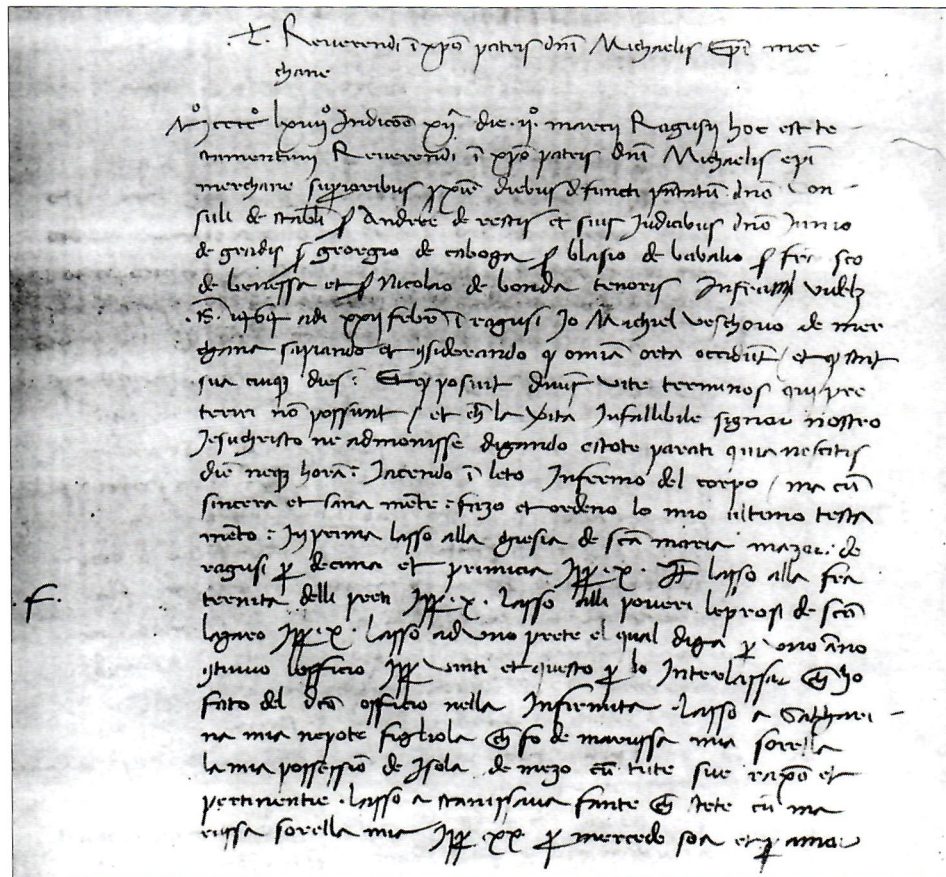
⁴³ "al R. D. Giuseppe Pagini mio Prete dimestico stato p. venti tre anni al mio servizio, cui son obbligato e p. sua fedelta e p. suo particolare amore usato verso di me nelle mie lunghe e moleste malatie..." (DAD, Sig. 12, ser. 1. No 80, f. 15.-16.).

stammt aus 1326 und das jüngste aus 1759. Die Testamente beinhalten Legate der Bischöfe als Testatoren. Sie liefern auch andere relevante Angaben, nicht nur für die Geschichte der Bischöfe und Diözese, sondern auch für andere Thematiken.

Es handelt sich um folgende zehn Testamente: von Bischof Nikola aus 1326, Bischof Ratko aus 1397, Bischof Mihail aus 1464, zwei Testamente des Bischofs Đure Kružić (*Cruce*), eines aus 1470 und das zweite aus 1501 mit zwei Anhängen aus 1505 und 1513, Bischof Šimun Menčetić aus 1599, Bischof Tomo Natalić Budislavić aus 1606/8, Bischof Savin Florije aus 1648, Bischof Antun Righi aus 1734, Bischof Sigismund Tudisić aus 1759/61.

Stichwörter: Diözese Trebinje-Mrkan, Bischöfe, Testamente, Legate.

Sl. 1. Početak oporuke biskupa Mihaila od 22. veljače i 2. ožujka 1464. god. (DAD, Sig. 12, ser. 1, f. 78').

